
Pionjärporträtt: Harry Hay

En av den moderna gay- och GLBT-rörelsens grundare och verkliga pionjärer, Harry Hay, har nyligen avlidit. I Routledges *Who's Who in contemporary gay & lesbian history* betecknas Hay med rätta som en gayrörelsens patriark.

År 1950 startade den aktive kommunisten Henry (Harry) Hay (f. 1914) den första homosexuella föreningen av betydelse i USA: *The Mattachine Society* i Los Angeles. Hay, en "sissyboy" som misshandlades av sin far som resultatlöst försökte tvinga honom att uppträda manligare, identifierade sig som homosexuell vid elva års ålder efter att ha smygläst Edward Carpenters *The intermediate sex* ur skolbibliotekets "giftskåp". År 1929, vid femton års ålder, mötte han sin förste, tjugo år äldre älskare och fick lära sig att män under 28 år som var "that way" kallades "belles"; upp till 35 år var de "queens" och de ännu äldre var "aunts" ["tanter"]. Men älskaren kunde också förmedla varnande upplysningar om Henry Gerbers första, snabbt kollapsade homosexuella rörelse i USA efter första världskriget. Som student vid Stanforduniversitetet upplevde Hay 1930-talets livliga men ännu förstulna gayvärld i San Francisco, deklarerade öppet sin homosexualitet på universitetet, men lämnade det för att spela teater i Los Angeles.

I brist på jobb tackade han ja till en kommunistisk agit/propgrupp som spelade politisk gatuteater och anslöt sig 1934 entusiastiskt till kommunistiska partiet. Eftersom partiet inte accepterade homosexuella medlemmar gifte han sig vid tjugofyra års ålder med en kvinnlig aktivistkamrat, ett ganska lyckligt äktenskap som varade i tretton år med två adoptivdöttrar i familjen. Publiceringen av Kinseyrapporten med dess omvälvande avslöjanden om manlig homosexualitet 1948 fick Hay att på nytt ta ställning till sin identitet. Ur en idé om en homosexuell stödgrupp för kommunisternas presidentkandidat samma år, "American Bachelors for Wallace", växte långsamt en homosexuellt politisk sammanslutning fram. Avgörande blev att Hay äntligen i november 1950 lyckats få med sig fyra andra kommunistiskt engagerade män som han mött inom musik- och teatervärlden. I det utkast han skrivit i juli detta år hade han dragit parallellen mellan nazisternas "skoningslösa utrotning" av homosexuella och den nya amerikanska antihomosexuella kampanjen. Hay berörde särskilt misstänkliggörandet av "androgyna statstjänstemän": liksom de första organi-

sationerna i Tyskland tycks Mattachine främst ha uppstått som en stödorganisation för den lätt igenkännliga gruppen av effeminerade homosexuella män. Hays dokument avslutas med följande deklARATION: ”Vi, världens androgyna, har bildat denna sammanslutning för att genom våra insatser visa att våra fysiska och psykiska handikapp inte behöver verka avskräckande för att integrera 10 % av världens befolkning i mänsklighetens konstruktiva sociala framsteg.” Sedan ytterligare två unga män anslutit sig till gruppen, en student och hans älskare, fotografen Konrad Stevens, bäge utan politisk erfarenhet men inte negativa till kommunismen, tog Mattachine Society slutligen form 1951. Namnet hade Hay tagit från en mystisk medeltida grupp av vandrande maskbärande narrar med sitt följe av ”hoydens”, med betydelse både av ”uppslupna” och ”flickaktiga pojkar” (Hays egen skildring av namnets och organisationens tillkomst återfinns i *Homosexuals today* 1956 sid. 32-39).

Harry Hay, grundare av Mattachine Society.

Liksom den betydligt äldre men mindre betydelsefulla ”Order of Chaeronea” i England på 1890-talet var föreningen uppbyggd efter mönster av frimureriet med olika grader av insyn och ansvar så att enskilda medlemmar kunde vara hemliga även för varandra – ett system som också tillämpades av de traditionella kommunistiska ”cellerna”. Liksom hos frimurarna genomförde man högtidliga initiationsceremonier. Föreningens mål var att skapa ”en etisk homosexuell kultur [...] parallell med de framväxande kulturerna hos våra minoritetskamrater – negrerna, mexikanerna och judarna.” Man arbetade främst genom samtalsgrupper i privata hem kring olika ämnen, där man vände sig också till icke medlemmar och där det aldrig riktigt framgick för deltagarna vem som var mötesledare. Den verkliga ledningen låg i händerna på de sju ursprungliga medlemmarna som bildade den femte graden. Till skillnad från de tyska organisationerna under mellankrigstiden men i likhet med t.ex. det tidiga RFSL var antalet aktiva medlemmar mycket lågt. Medan antalet deltagare i diskussionsgrupperna 1953 uppges till 4-5 000 beräknades antalet medlemmar till ca 200 verksamma i 18 ”gillen” i olika städer; 1956 var den officiella siffran nere i ca 65 medlemmar spridda i 11 ”kapitel” i Los Angeles, San Francisco, Long Beach, Chicago och New York. År 1960, strax innan den växande nationella organisationen föll sönder, redovisades antalet medlemmar i hela landet till inte fler än 230.

Vid sidan av ”medvetandehöjande” arbete i samtalsgrupper arbetade föreningen med att hjälpa homosexuella som blivit arresterade efter provokationer från civilklädda lockfåglar från sedlighetspolisen, ett system som fortfarande

används i många delstater. I februari 1952 blev en av de sju grundarna, Dale Jennings, arresterad sedan en provokatör följt med honom hem från en pissoar i en park, fastän han slutligen avvisade polismannens pockande inviter. Då han trots hot och utan att förneka att han var homosexuell vägrade erkänna sig skyldig till "oanständigt uppträdande" blev han frisläppt mot borgen och de sju beslöt att driva målet som ett pilotfall mot olagliga polistrakasserier. Via Hays kontakter med kommunistpartiet lyckades man få en framstående radikal advokat att åta sig målet. Genom flygblad spridda till Mattachines medlemmar och andra homosexuella i Los Angeles lyckades man också engagera gaysamhället och samla pengar för att framgångsrikt sköta försvaret. Jennings frikännande upplevdes som en stor seger och bidrog starkt till organisations snabba tillväxt. Man skickade också exemplar av Donald Webster Corys berömda bok *The homosexual in America* till alla lokala domare i Los Angeles (Hay hade haft kontakt med Cory redan före bokens publicering 1951).

Föreningen ställde å andra sidan stränga krav på sina medlemmars personliga moral. I den ed medlemmen måste avlägga förbinder han sig "att försöka iakttaga de allmänt accepterade sociala reglerna för värdighet och anständighet vid alla tillfällen [...] i mitt uppträdande, min klädsel och mitt tal". Den tidskrift, *ONE*, som startades efter förebild av den schweiziska *Der Kreis* av en diskussionsgrupp inom Mattachine med Dale Jennings som en av redaktörerna men som senare byggde upp en självständig organisation, presenterade sig 1952 inför sitt första nummer: "Respektabel utan prydhets, uppriktig utan att förorsaka förlägenhet, är den skriven för läsare i alla åldrar och för att vara acceptabel i alla hem".

Man hade hoppats att liksom de motsvarande europeiska organisationerna kunna knyta till sig framstående, gärna heterosexuella personer och forskare. Genom Stevens, som varit författaren Christopher Isherwoods älskare när de bägge arbetade på filmbolaget MGM, kontaktade man denne och hans goda vän, den kvinnliga psykologen Evelyn Hooker, men ingen av dem ville stå med som medlemmar av den formellt neutrala Mattachine Foundations styrelse. Man hade inte större lycka med Alfred Kinsey i samband med hans besök i Los Angeles 1953.

Den radikala framtoning som fanns i det ursprungliga Mattachine Society försvann när det växande förbundet anordnade en första kongress 1953, då en konservativ, antikommunistisk ledargrupp tog över, avskaffade det hemliga gradsystemet och gav förbundet en uttalat låg profil – vid denna tid stod senator McCarthys kampanj på sin höjdpunkt. I förbundets nya, offentliga programförklaring betonar man att man inför "medlemmarna i denna variantminoritet" vill understryka behovet av "att definiera och anta en personlig uppträdandekod som kommer att [...] eliminera de flesta – om inte alla – hinder för en

integration [i det borgerliga samhället].” Man ansåg det säkrast att understryka att man inte hade någon som helst anknytning till den ursprungliga ledargruppen. Den nya beteckningen *homofiler* (vald för att framhålla att homosexuella i likhet med respektabla heterosexuella var mer intresserade av kärlek än sex) kom så småningom liksom i Europa att stå för en assimilationspolitik som underströk viljan att inordna sig som ”normala” i samhället i utbyte mot en tolerans från majoriteten.

Den upptrapade häxjakten på kommunister och homosexuella och det nya Mattachines avradikalisering fick Hay att både lämna kommunistpartiet och föreningens ledning. Hans äktenskap hade upplösts redan 1951 och hans första allvarliga homosexuella förhållande tog slut. Ganska isolerad från den fortsatta gayrörelsen studerade han homosexuell historia och särskilt de indianska berdacherna, sin tids transsexuella eller transvestiter. 1963 inledde han ett kortare förhållande med en annan av den amerikanska gayrörelsens förgrundsgestalter, Jim Kepner, som redan 1942 startat världens kanske största specialarkiv och bibliotek, *International Gay & Lesbian Archives* i Hollywood, vilket han ledde i stort sett till sin död för några år sedan. Strax därefter träffade Hay sin slutliga livskamrat, John Burnside. Bägge engagerade sig entusiastiskt i den nya Flower Power-rörelsen och antog dess uppträdandemönster. År 1966 organiserade Hay en protest i Los Angeles mot uteslutningen av homosexuella från krigsmakten och engagerade sig på nytt i den kaliforniska Gay Liberation-rörelsen.

Hays intresse för berdacher, transsexualism och nya andliga rörelser fick honom att 1978 tillsammans med Burnside starta rörelsen *Radical Faeris* som hade till mål att grunda ett utopiskt samhälle i återvändande till naturen. Hans alltför patriarkala ledning som inte tilltalade de yngre medlemmarna fick dock rörelsen att splittras.

Vid Stonewalljubileet och ILGA-kongressen i New York 1994 fick jag tillfälle att lära känna Harry Hay, som i den sexuella frihetens namn på kongressen försökte hjälpa NAMBLA, *The North American Man/Boy Love Association*, att inte bli utesluten ur ILGA, trots att han själv inte delade föreningens intressen. Jag hade också nöjet att tillsammans med honom och hans trogne sambo John Burnside besöka den synnerligen grundliga Stonewallutställningen på New Yorks Public Library. Typiskt för Hay var hans sätt att hälsa: ”Bekanta tar jag i hand, vänner kysser jag på munnen.” Vid avskedet välsignade han mig och min partner.

Göran Söderström

Homoforskning i Norge

Marianne C. Brantsæter, Turid Eikvam, Reidar Kjær, Knut Olav Åmås (red.):
Norsk homoforskning Universitetsforlaget Oslo 2001 (453 sider).

Det er godt å slippe og lyve om noe som er fundamentet i livet mitt.
(Kunstneren og politikeren Brede Bøe i *Aftenposten* 24. februar 2002.)

Norsk moderne homoforskning hadde sin spede begynnelse på 1950-tallet. For denne anmelder er det naturlig å minne både homo- og heteroseksuelle lesere om dette. Jeg var selv en av to absolutt usynlige aktører i prosessen. Boka "Vi som føler annorledes" ble skrevet i det største hemmelighet.

1957 – "Vi som føler annorledes"

Boka "Vi som føler annorledes" kom ut på Aschehous forlag i 1957. Dette var første bok i Norge om de homoseksuelles livssituasjon. Boka er på 342 sider. For å "overleve" måtte den utgis under pseudonym. Forfatteren ble "Finn Grodal". Øivind Eckhoff og denne anmelder konstruerte dette navnet. Opplaget var 4 000. Forlaget sa det kunne by på økonomisk tap for Aschehoug å utgi bok med et slikt tema. Vi måtte derfor avstå fra forfatterhonorar.

Boka fikk bred dekning med mange positive anmeldelser i aviser spredt over hele landet. I to av våre største informasjonskanaler hersket en knugende taushet. På forespørsel lod svaret i *Aftenposten* at de ikke ville sjokkere sine lesere med et slikt tema. N.R.K. fikk tilsendt anmeldelse fra en kjent psykolog. Programansvarlig i Det hvite hus på Marienslyst stengte mikrofonen. Anmeldelsen kom aldri på lufta. Du finner boka fortsatt på våre biblioteker.

Årene gikk. Generelt sett har vi fått et åpnere – men ikke varmere – samfunn. Dette har en del homofile til en viss grad profitert på. Seksuelle flyktninger forflytter seg til storbyene, til mer aksepterende miljøer. Men selv i år 2002 sitter kanskje så mange som et par hundre tusen homo- og bifile i skapene. Homofobi og fordommer har fortsatt meget god grobunn i Norge.

2001 – "Norsk homoforskning"

Norsk homoforskning er resultatet av et fruktbart samarbeid mellom en gruppe norske akademikers, alle homoseksuelle. Her møter vi historikeren, psykologen, filosofen, psykiateren, kriminologen, medisineren, språkforskeren,